

Володимир Юрченко

ОСНОВНІ ІДЕОЛОГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ УРСР У 70-Х – НА ПОЧАТКУ 80-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Розглянуто основні ідеологічні тенденції розвитку історичної науки УРСР у 70-х – на початку 80-х років ХХ століття. Особливу увагу приділено політиці, ідеології та офіційному баченню партійними ідеологами минулого УРСР, впливам партійних структур на специфіку історичних праць.

Ключові слова: *ідеологія, політика, тенденції розвитку, вплив, історична наука УРСР, наукові праці.*

Характеризуючи основні ідеологічні тенденції розвитку історичної науки в УРСР у 1970-х – на початку 1980-х років, треба звернути увагу на те, що радянське суспільство опинилося у системній кризі, а історична наука переживала складний і суперечливий процес. Зумовлено це було багатьма чинниками як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Основними серед них були – тотальний контроль як з боку московських партійних і державних структур, так і власне українських органів влади та окремих партійних ідеологів. Історична наука остаточно перетворилася на слухняну служницю більшовизму. Всі без винятку концептуальні оцінки подій, явищ і осіб вироблялися партійними ідеологами, схвалювалися вищим керівництвом, а відтак нав'язувалися історикам для подальшого обґрунтування, пропаганди і роз'яснення [1, с. 32].

Безперечний вплив на розвиток історичної науки мала постанова ЦК КПРС “Про заходи по подальшому розвитку суспільних наук і підвищенню їх ролі в комуністичному будівництві” (1967). В ній говорилося про необхідність посилити увагу до розвитку теорії, тісно пов'язувати суспільні науки з практикою партійної і державної роботи, із завданнями будівництва комунізму. Перед офіційними істориками ставилося завдання уникати кризових явищ, негативних оцінок радянської дійсності, доводити переваги радянської системи порівняно із західними демократіями, посилювати наступ на т. зв. буржуазну ідеологію [2, 223].

Формально, історичні дослідження в УРСР охоплювали всі періоди історії від найдавніших часів до сучасності, важливі проблеми європейської і світової історичної науки, питання історіографії, джерелознавства. Однак не можна не помітити ті величезні викривлення, диспропорції в розподілі досліджень як за хронологією, так і за їх проблематикою.

За спостереженнями історіографів, лише невелика кількість праць присвячувалися давній історії України. Дописемний період плідно досліджували науковці Інституту археології АН УРСР (у 1968–1972 рр. його директором був Ф. Шевченко), вишівські археологи, зокрема Київського, Львівського, Одеського, Чернівецького університетів, Сімферопольського, Кам'янець-Подільського, Івано-Франківського педінститутів. Здобутки українських археологів доволі об'єктивно оцінені у тритомнику “Археологія Української РСР” (1971–1975). Його автори справедливо дали високу оцінку “Нарисів стародавньої історії Української РСР” (1965), які охоплювали історичні процеси на українських землях від зародження людського життя до Київської держави включно [3, с. 380–389].

Ранньослов'янський і слов'янський періоди історії України викладалися за прийнятою в радянській історіографії формаційною схемою, яка підпорядковувалася пануючій в ній концепції формування давньоруської народності як спільного кореня російського, українського та білоруського народів. Київська держава оцінювалася як їх спільна ранньофеодальна держава. Це була одна з останніх праць, автори якої послуговувалися терміном “Київська Русь”, на зміну якому в 1970-х рр. буде запроваджено термін “Давньоруська держава” з акцентом на її російське обличчя [4, с. 12].

Основна проблема праць зі стародавньої та середньовічної історії України полягала в тому, що вона досліджувалася за союзною схемою, яка вимагала розглядати історію з класових позицій, трактувати як частину російської історії, замовчуючи національні процеси.

Накладена партійними структурами заборона на козацько-гетьманську проблематику призвело до того, що у другій половині 1960-х – першій половині 1980-х рр. не було видано майже жодної більш-менш вагомої праці з історії українського козацтва та Визвольної війни. Навіть т. зв. возз'єднанню України з Росією була присвячена тільки одна монографія В. Смолія “Возз'єднання Правобережної України з Росією” (1978) [5, с.149–162].

Натомість історики стали більше уваги приділяти історії української культури пізнього середньовіччя і нової доби. З інтересом зустріла наукова громадськість монографію

3. Хижняк “Кієво-Могилянська академія” (1970), друге доповнене видання якої побачило світ у 1981 р. Автор однозначно розглядала академію як перший вищий навчальний заклад на українських землях, що не поступався за рівнем освіти західноєвропейським університетам. Водночас ідеологічні “наглядачі” дорікали автору за недостатнє висвітлення на прикладі Академії віковичної дружби російського і українського народів [3, с. 383].

У радянській історіографії продовжувалася міфологізація образу Т. Шевченка як революціонера-демократа, поборника братерства українського і російського народів. І все ж поміж численних праць чисто апологетичного характеру виокремлювалися дослідження М. Марченка про історичні погляди Т. Шевченка, В. Сарбея про місце Т. Шевченка в українському революційно-визвольному русі, оприлюднені у двотомнику “Шевченківський словник” (1976, 1977). Традиційно у полі зору радянської історіографії залишалися проблеми історії суспільно-політичних рухів. Вирізнялися з цієї тематики праці Григорія Сергієнка “Декабристи та їх революційні традиції на Україні” (1975), “Декабристи і Шевченко” (1980), “Т. Г. Шевченко і Кирило-Мефодіївське товариство” (1983) та ін. Питання декабристського руху в Україні також досліджували М. Лисенко, В. Котов, Г. Казьмиричук та ін [3, с. 384].

Осмилюючи падіння кріпосного права на підросійській Україні, більшість радянських істориків спиралися на марксистське трактування класів і класової боротьби, акцентували увагу на значенні реформи 1861 р. для розвитку капіталізму і формування робітничого класу. Цінні узагальнення з цієї проблематики зробили М. Лещенко, Д. Пойда, О. Нестеренко, Ю. Лавров, Г. Січкара та ін.

Як і в попередні роки, основні зусилля науковців Інституту історії, вузівських істориків традиційно спрямовувалися на підготовку ювілейних праць, насамперед до 100-річчя від дня народження В. Леніна, 50-річчя (1967) та 60-річчя (1977) жовтневої революції, 50-річчя утворення Союзу РСР, 30-річчя перемоги у Великій Вітчизняній війні та ін. У 1967 р. було оприлюднено двотомник “Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні”, перший том якого присвячувався соціально-економічним передумовам цієї події, а другий – встановленню радянської влади на місцях. Ряд авторів цієї праці, перший том якої російською мовою вийшов у Москві, був удостоєний Державної премії УРСР (М. Рубач, М. Супруненко, О. Шусь). Найбільшим здобутком радянських істориків вважалося створення багатотомної історії Української РСР, яке почалося в 1969 р. Підготовлені макети томів були забраковані, а А. Скабу на посаді директора Інституту історії замінив Арнольд Шевелєв – історик партії, партійний функціонер, наближений до В. Маланчука. До підготовки багатотомника (8 томів, 10 книг) було залучено і ряд московських істориків, зокрема І. Мінца, О. Нарочницького, Б. Рибаківа. Першу книгу першого тому, присвячену історії України від найдавніших часів до XIII ст., було підготовлено до друку Інститутом археології АН УРСР і разом з 5-м т., присвяченим перемозі жовтневої революції в Україні, побачили світ у ювілейному 1977 р., а останній 8-й том вийшов у 1979 р. уже під редакцією призначеного за рік до цього нового директора Інституту історії Юрія Кондуфора (1922–1997) – відомого українського історика, академіка АН УРСР (1985), випускника Харківського університету, декана історичного факультету Київського університету ім. Т. Шевченка [6, с. 154–155].

У 1970–1980-х рр. побачили світ важливі енциклопедичні видання “Українська Радянська Енциклопедія” (УРЕ) в 17 томах (1959–1965), у 1977–1985 рр. було здійснено друге її видання в 12 томах українською і російською мовами. У 1969–1972 рр. вийшла “Радянська енциклопедія історії України” (РЕІУ) в чотирьох томах під редакцією тодішнього директора Інституту історії А. Скаби. Редакційні колеги цих видань мали пряме завдання – утвердити офіційно-партійне тлумачення подій і фактів історії України, уніфікувати оцінки політичних і громадських діячів, українських істориків. Свідченням ідеологічної заангажованості енциклопедичних видань було і те, що за межами їхніх словників опинилися імена не тільки багатьох провідників національно-визвольної боротьби, а й українських істориків національно-демократичного спрямування [1, с. 32–35].

У статтях про В. Антоновича (автор А. Коваленко) та М. Грушевського (автор М. Рубач), уміщених у першому томі РЕІУ, наголошувалося, що вони були т. зв. буржуазно-націоналістичними істориками, виходили з класових завдань української націоналістичної буржуазії, теорії “безкласовості” та “безбуржуазності” української нації. Стверджувалося, що нібито буржуазно-націоналістична концепція М. Грушевського використовується за кордоном “реакційними буржуазними істориками і українськими націоналістами – агентами міжнародного імперіалізму”. Підміна наукових оцінок політичними, навішування ідеологічних ярликів були типовою ознакою радянської історіографії в умовах її використання як інструменту комуністичної контрпропаганди і фальсифікації історії [7, с. 59–98].

Значно більше досліджень присвячувалося історії України періоду капіталізму. В узагальнювальних працях ця доба розглядалася через стадійність розвитку: домонополістична стадія (60–90-ті рр. XIX ст.) і монополістична, або імперіалізм (1900–1917). Така періодизація засвідчувала механічне перенесення хронологічної схеми історії Росії на Україну, не враховувала особливостей західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії. Таким чином, більшість авторів займалася вивченням капіталізму з метою його “проклинання”, приділяючи при цьому головну увагу загостренню класових суперечностей, формуван-

ню робітничого класу, розвитку страйкової боротьби, наростанню селянського руху. Без достатніх аргументів (брак статистичного матеріалу і відсутність соціологічних спостережень) історики декларативно стверджували, що робітничий клас України складався переважно з росіян і на цій основі конструювався висновок про єдність робітничого і революційного руху в Україні та Росії. Разом з тим у дослідженнях Ф. Лося, О. Парасунька, М. Рудька, І. Шевченка приводилися важливі відомості про умови побуту робітників, організацію праці (тривалість робочого дня, заробітна плата, житлові умови), але головна увага зосереджувалася на формуванні так званої “революційної свідомості” промислових і сільськогосподарських робітників, на виникненні і діяльності робітничих організацій, поширенні марксистських ідей. Замовчуючи діяльність українських громадських об’єднань і організацій, зокрема громадівський рух, “Братства тарасівців”, утворення перших українських політичних партій, радянські історики, зокрема Г. Марахов, М. Гончаренко та інші, всіляко перебільшували вплив соціал-демократичних організацій, насамперед більшовицьких, в українському русі [1, с. 32–35].

На середину 1970-х рр. у наукових установах і вишах УРСР працювало понад 2 тис. істориків партії, серед яких було 152 доктори і 1083 кандидати наук. Це у 2,5 раза більше, ніж так званих громадянських істориків, оскільки навчальний курс історії КПРС був обов’язковим в усіх вишах і середніх спеціальних навчальних закладах. Центральним завданням істориків партії та громадянських істориків було визначено розробку теми “Ленін і Україна”, яка мала проходити як наскрізна всієї історії України. Під цим кутом зору розглядалася історія робітничого і селянського руху, революційні події 1905–1907 та 1917–1920 рр., утворення більшовицьких організацій в Україні і КП(б)У, встановлення радянської влади і утворення СРСР, торжество так званої ленінської національної політики. Цю тему розробляли А. Лихолат, І. Коломійченко, С. Гутянський та ін. [3, с. 380–389].

У працях, присвячених історії соціалістичного будівництва, обґрунтовувалася закономірність включення економіки УРСР в єдиний народногосподарський комплекс СРСР, який трактувався як “велике благо” для українського народу; доводилося, що тільки завдяки керівній і спрямувальній ролі КПРС Україна перетворилася в індустріальну республіку.

Теоретичне обґрунтування Програми КПРС та юридичне закріплення в Конституції СРСР положення про посилення керівної і скерувальної ролі комуністичної партії стали обов’язковим орієнтиром для кожного історика, незалежно від того, яку проблему він досліджував. Таким чином, ще у 1960-ті – початку 1980-х рр. з’явилися тисячі публікацій, присвячених цій проблематиці [8, с. 224].

Характеризуючи основні напрями досліджень істориків УРСР, варто окремо виділити праці, присвячені теорії та методології історії, історіографії та джерелознавства. Йдеться, насамперед, про колективну монографію “Методологічні проблеми історико-партійної науки” (1976), “Питання методології історико-партійної науки” (1980), дослідження В. Косолапова “Методологія і логіка історичного дослідження” (1977), Л. Мельника “Предмет і методологія історичної науки” (1977), В. Стрельського “Основи науково-дослідницької роботи студентів” (1981), А. Санцевича “Українська радянська історіографія” (1984) та ін. Узагальнювальний характер мала колективна монографія “Історіографія історії Української ССР” (1986), що вийшла як додатковий том до десяти томника “Історія Української ССР” (1981–1985) [3, с. 388].

Ситуація кардинально змінилася у зв’язку із заміною на посаді першого секретаря ЦК КП України П. Шелеста В. Щербицьким. Так, зокрема, в Інституті історії України АН УРСР встановився, як зауважують науковці, тяжкий морально-психологічний мікроклімат, зумовлений загальними суспільними причинами в республіці, так званою “маланчуківщиною”, впливом або звільненням висококваліфікованих кадрів, існуванням “клану довірених осіб” тощо. Подібна ситуація, що тривала від початку 1970-х рр. до 1978 р., не надавала снаги для творчої роботи [9, с. 118–129], що повною мірою відобразалося на працях та на діяльності тогочасних істориків.

“У січні 1972 р. (ще за Петра Шелеста), – пише Г. Касьянов, автор роботи «Незгодні», – був усунутий від керівництва “Українським історичним журналом” член-кореспондент АН УРСР Ф. Шевченко. У серпні 1972 р. його також звільнили з посади директора Інституту археології АН УРСР. У постанові ЦК КПУ від 5 вересня 1972 р. “Про наслідки перевірки заяв про неправильну поведінку директора Інституту археології АН УРСР тов. Шевченка Ф. П. та нездорову обстановку в колективі Інституту” зазначалося, що «в науковій діяльності тов. Шевченка мали місце випадки відходу від класових інтернаціоналістських позицій в оцінці окремих історичних подій. Тов. Шевченко виявив політичну незрілість..., припускався націоналістичних трактовок в оцінці окремих історичних положень» [10, с. 1 80].

Отже, з посади головного редактора ВІЖУ, директора Інституту археології АН УРСР було усунуто Ф. Шевченка. О. Апанович, О. Компан, Я. Дзирі, Ю. Брайчевському заборонили друкуватися, останніх три історики, а також В. Кук, позбулися й права працювати. О. Апанович, М. Дмитрієнко, Є. Скляренко, І. Шовкопляс змушені були піти на роботу до Центральної наукової бібліотеки АН УРСР. Знищувалися наклади окремих праць, наприклад, з п’ятого випуску “Історіографічні дослідження в Українській РСР” вилучено статті Ф. Шевченка, О. Апанович, Я. Дзирі, з шостого – публікацію К. Гуслистого “Історичний розвиток української нації”, а згодом випуск був майже повністю вилучений

і знищений, тоді ж був вилучений другий випуск “Середніх віків на Україні”, а також припинено видання інших спеціалізованих збірників [11, с. 9].

У 1972 р. в Москві була видана монографія В. Маланчука “Історичний досвід КПСС по вирішенню національного питання і розвитку національних відносин в ССРСР”, в якій на тлі прославлення “успіхів національної політики”, піддавалися жорсткій критиці прояви “національного егоїзму”, “патріархальщини”; говорилося про небезпеку реанімації націонал-комунізму. Пізніше, в цьому ж році, за особистою вказівкою В. Маланчука було знищено весь наклад монографії К. Гуслистого “Історичний розвиток української нації”, зміст та спрямованість якої виглядали як дисонанс до пишного святкування 50-річчя утворення Союзу РСР “як торжества ленінської національної політики” [3, с. 367].

Повчальним і попереджувальним уроком для істориків, представників інших суспільних наук, для творчої інтелігенції мали послугувати усунення П. Шелеста з посади першого секретаря ЦК КПУ і критика виданої ним у 1970 р. книжки “Україно наша Радянська” та вилучення її з бібліотек. Редакційна стаття в журналі “Комуніст України” (квітень 1973) звинувачувала автора в націоналістичних збоченнях, в ідеалізації патріархальщини, історії козацтва, Запорізької Січі, приписувала йому намагання розглядати історію українського народу у відриві від історії російської держави, ігнорування “благотворного впливу” російської культури на українську, замовчування ролі дружби народів, допомоги союзних республік УРСР [12, с. 134–149].

Незважаючи на те, у 1970 та 1973 рр. за участю В. Дядиченка, Ф. Лося, П. Калениченка, А. Санцевича та В. Сарбея було підготовлено низку колективних монографій щодо розвитку історичної науки за роки радянської влади в Україні. У зазначених працях увага здебільшого акцентується на висвітленні науково-дослідної роботи Інституту історії шляхом ідеологізації окремих наукових праць, присвячених історії КПРС та КПУ, а також історії робітничого класу [7, с. 59–98].

Наголос ставився на необхідності зміцнення дружби, інтернаціональної єдності всіх націй і народів СРСР, боротьби проти проявів націоналізму [9, с. 123]. Зокрема, для прикладу, в згаданий час з’являються публікації Ф. Шевченка: “Історичне значення віковичної дружби українського та російського народів” (1953), розділи в колективних монографіях “Ленінська теоретична спадщина в українській радянській історіографії” (1969) та “Великий радянський народ”.

Варто також згадати, що на 1979 рік припадало 325-річчя “возз’єднання” Росії з Україною. За рішенням ЦК КПУ й особистого контролю В. Щербицького, його відзначали в Україні. Однак воно не було навіть тінню того помпезного святкування “трьохсотліття возз’єднання України з Росією” (1954 р.) Втім і тепер ЦК КПУ вимагало відповідних публікацій. І вони почали з’являтися. У перед’ювілейному 1978 році і в наступному ювілейному 1979 році з’явилися і статті Ф. Шевченка: в журналі “Возз’єднання України з Росією – знаменна подія в історії братніх народів”, в енциклопедії – “Возз’єднання України з Росією”; розділ у книжці “Історія Української РСР” – “Возз’єднання України з Росією – акт великого історичного значення”; брошура “Возз’єднання України з Росією і увічнення його в пам’ятках історії та культури”, в газетах – “Збратані навіки”, “Народи-брати”, “Історичні корні великої дружби” [13, с. 125–130].

Однак, крім цих політично заангажованих публікацій, Ф. Шевченко намагався вийти до читача з конкретними історичними сюжетами, особливо улюбленого ним періоду історії України – середини XVII ст., тобто Визвольної війни 1648–1657 років під проводом Богдана Хмельницького. Він використав ту обставину, що тези, схвалені ЦК КПРС, дозволяли висвітлювати цю тему, хоча у них зазначалося, що ця війна велася проти панування Польщі і водночас додавалося “і за возз’єднання України з Росією” [14, с. 178–192].

Серед численних праць, відповідальним редактором яких був Ф. Шевченко (понад 30), треба назвати кілька найбільш вагомих і цікавих видань, передусім, джерелознавчого характеру: “Аналіз джерел з історії визвольної війни українського народу 1648–1654 років” Ю. Мицика (Дніпропетровськ, 1983); “Джерелознавство історії Української РСР” В. Довгопола, М. Литвиненко, Р. Ляха (Київ, 1986); “Україна XVI–XVIII століть в Працях Суспільної історії і древностей російських” О. Тодійчук (Київ, 1989) [14, с. 178–192].

В. Сарбей у співавторстві із Ф. Шевченком опублікували схвальну рецензію на книжку “Україно наша Радянська”. Їхні оцінки та твердження демонстрували, що вони поділяють висловлені в цій книжці захоплення й гордість за спільну Батьківщину. Історики, наприклад, з матеріалів книжки, підкреслювали, що сучасна українська культура має давні традиції, особливості визвольної боротьби (українське козацтво, Запорізька Січ із демократичним устроєм тощо) [15, с. 159], перелічували і порівнювали досягнення України з іншими республіками СРСР, країнами Європи.

Звичайно, всі ці праці не виходили за рамки марксистсько-ленінської методології, адже проповідували принцип партійно-класового підходу в історичному дослідженні. Разом з тим, сам факт звертання до теоретико-методологічних аспектів історичної науки до історіографії, до методики науково-дослідної роботи, засвідчував суспільну потребу в подібних розробках.

І все ж за умов брежнєвського авторитаризму, загострення ідеологічної боротьби, історична наука продовжувала залишатися інструментом ідеологічного протистояння, сама зазнала русифікації, дедалі більше скочувалась у нову фазу загальної кризи.

Понад те, створення багатотомників з історії УРСР – історії міст і сіл України, історії робітничого класу і селянства, нарисів історії КПУ та її обласних організацій, Української радянської енциклопедії, Радянської енциклопедії історії України, ряду монографічних досліджень з важливих проблем української історії, сприяло повільному накопиченню історичних знань про Україну.

Література

1. Вербта І. В. Замітки до новітньої української історіографії (1960–1990-ті рр.) // Магістеріум: Історичні студії. Випуск 7. — 2001. — С. 32–35.
2. Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду. Збірник постанов (1941–1960рр.). — К. : Держполітвидав, 1961. — Т. 2. — 664 с.
3. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій. — К. : Генеза, 2004. — С. 380–389.
4. Юсова Н. Генезис концепції давньоруської народності в історичній науці СРСР. — Вінниця, 2005. — С. 12.
5. Яремчук В. П. Історична наука в УРСР у “добу Шелеста” / В. П. Яремчук // Український історичний журнал. — 2008. — № 3. — С. 149–162.
6. Кондуфор Юрій Юрійович // Український історичний журнал. — 1997. — № 2. — С. 154–155.
7. Яремчук В. Образи історії української історіографії в історичній науці України середини 1950-их — початку 1970-их років / Віталій Яремчук // Історіографічні дослідження в Україні. — Київ : Інститут історії України НАН України, 2008. — Вип. 18. — С. 59–98.
8. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років / Г. Касьянов. — К. : Либідь, 1995. — 224 с.
9. Шаповал Ю. І. В. В. Щербицький: особа політика серед обставин часу / Ю. І. Шаповал // Український історичний журнал. — 2003. — № 1. — С. 118–129.
10. Апанович О. Федір Павлович Шевченко : Історик, архівіст, історіограф, джерелознавець, археограф, орган. науки, Людина. Спогади та історіограф. аналіз / О. Апанович; НАНУ; Ін-т історії України; Ін-т української археографії. — Київ, 2000. — 180 с.
11. “Історіографічні дослідження в Українській РСР” у контексті культурної та пізнавальної ситуації кінця 1960-х — початку 1970-х років // Історіографічні дослідження в Україні. — К. : Інститут історії України НАН України, 2010. — Вип. 2. — С. 6–10.
12. Шаповал Ю. І. Петро Шелест у контексті політичної історії України ХХ ст. / Ю. І. Шаповал // Український історичний журнал. — 2008. — № 3. — С. 134–149.
13. Калакура Я. С. Відродження традицій української національної історіографії / Я. С. Калакура // Історична наука на порозі ХХІ століття: підсумки та перспективи. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Харків, 15–17 листопада 1995 р.). — Харків : Авеста, 1995. — С. 125–130.
14. Колесник І. І. Федір Шевченко: інтелектуальна генеалогія українського радянського історика / І. І. Колесник // Український історичний журнал. — 2005. — № 2. — С. 178–192.
15. Шевченко Ф. [Рецензія] Синтез сучасності / Федір Шевченко, Віталій Сарбей // Вітчизна. — 1971. — № 7. — С. 158–163. — Рец. на кн. : П. Ю. Шелест Україна наша Радянська. — К. : Політвидав України, 1970.

The main ideological trends of historical science in the USSR in the 70's – early 80-ies of XX century. Particular attention is paid to politics, ideology and vision of the party's official ideology of the past USSR, the impact of party structures to the specific historical works.

Keywords: ideology, politics, trends, impact, history of Sciences, Proceedings.